

MONICA BARBOVSCHI

ISMERJÜK MEG AZ „E-IDEGENEKET”!

Tizenévesek online-offline társkeresési gyakorlatának előrejelzői

Bevezetés

■ Kezdetben a gyerekek és tizenévesek internethasználatát értékelő megállapítások az infokommunikációs technológiák körül kialakult disztópikus elméleteket követték, amelyek az új technológiák negatív mellékhatásaira hívták fel a figyelmet: a növekvő depresszióra és magányosságra, a szociális kötelékek elszegényesedésére és a felszínes kapcsolatok kialakulására (Kraut–Patterson–Lundmark–Kiesler–Mukhopadhyay és Scherlis 1998). Az utóbbi időben a technofób álláspont lényegesen árnyaltabb lett, és a kutatók inkább sajátos kérdésekre és veszélyeztetett csoportokra összpontosítottak. A fiatalok online viktimizációjának témája tehát kiszélesedett és több koherenciát kapott, olyan fontos tanulmányoknak köszönhetően, amelyek az online szexuális viktimizációval (Finkelhor, Mitchell és Wolak 2000; Mitchell–Finkelhor–Wolak 2003a, 2004) vagy még pontosabban, az online zaklatással (Ybarra–Mitchell–Wolak–Finkelhor, 2006) és az internetes szexuális bűncselekményekkel (Walsh és Wolak 2005) foglalkoztak. A legújabb megközelítések pedig arra is felhívják a figyelmet: ha a fiatalok internethasználatát autoriter, felnőtt-

A tanulmány Monica Barbovschi: Meet the “E-Strangers”. Predictors of Teenagers’ Online-Offline Encounters. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 2009. 3(1). article 4. átdolgozott változata. A tanulmány a következő kutatás alapján készült: Gyerekek és tizenévesek internethasználatával kapcsolatban veszélyek és következmények; Az információs társadalomra irányuló evolúciós perspektíva – támogatja a Román Oktatásügyi Minisztérium, A típusú CNCSIS alap (no. 1494/2007); a kutatói csoport irányítója: Prof. dr. Roth Maria, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

...a szülők egyáltalán
nem is értik, gyerekeik
mit „művelnek”
a világhálón, és kívül.

nézőpontból vizsgáljuk, ez csupán a szülői ellenőrzés növelésének szükségességét fogja hangsúlyozni, normatív kijelentésekkel és pánikvezérelt tanácsokkal – anélkül hogy mélyrehatóan megmagyarázná, „mit is művelnek a kölykök a neten” (Goodstein 2007; Wolak–Finkelhor–Mitchell és Ybarra 2008. 2.).

Ahelyett tehát, hogy továbbra is egyoldalúan a szülői megfigyelést és a túlzott biztonsági tanácsokat legitimáljuk, mindenekelőtt a tizenévesek internethasználoi szokásainak behatóbb megismerésére van szükség. Először is joggal feltételezhetjük, hogy a tizenévesek túlnyomórészt a saját baráti körükben, köznapi ismerőseikkel használják az internetes kommunikációt, és nagyon ritkán mozdulnak ebből ki (Barbovschi és Diaconescu 2008). Így az „idegenek” és a „szexuális ragadozók” fogalmaival jelölt internetes veszélyek legtöbbször felülreprezentált és kontraproduktív torzítások. Másodszor pedig a tizenévesek nagy része képzett internethasználó, aki számos kommunikációs eszközt tud mozgásba hozni céljai elérése érdekében, noha ezeket nem lehet egyértelműen kategorizálni (a racionális célokat átfedik a humoros, játékos kísérletek). Hasznos tehát szem előtt tartani: noha a tizenévesek valóban az internetes megtévesztés áldozataivá válhatnak, ők maguk is meghamisíthatják személyes adataikat a megtévesztés kedvéért.

Míndemellert az online-offline társkeresés gyakoriságának növekedése (a megvizsgált minta 33 százaléka jelölte, hogy offline is találkozott olyan személlyel, akit azelőtt online ismert meg – összehasonlítva az első Youth Internet Safety Survey 2000 – Wolak–Mitchell és Finkelhor 2002 – felméréssel, ahol csak 7 százalék jelölte, hogy személyesen is találkozott internetes baráttal, és csak 2 százalék határozta meg romantikusként a kapcsolatot) szükségessé teszi, hogy komoly vizsgálat tárgyává váljon ez a szokás.

Szakítás az ártatlanság diskurzusával: a cselekvőképesség perspektívája

■ Látható tehát, hogy a legtöbb eddigi kutatás azt vizsgálta, „milyen hatással van a média a gyerekekre”, és nem azt, hogy „mit kezdenek a gyerekek a médiával”; vagy ahogy az internethasználatról szóló cikkében Livingstone (2003) kiemelte, a világháló hatásának vizsgálatok a gyerekeket egyszerűen mellőzik. Ezért hasznosnak bizonyulna, ha az internethasználatot a mindennapi szokások kontextusába helyeznénk, a gyerekeket pedig cselekvő ágensekként fognánk fel, nem pedig passzív és kiszolgáltatott áldozatokként (Livingstone 2002). Livingstone szerint a gyerekek kiszolgáltatottságáról konstruált kép csak erősíti alárendelt szerepüket, és növeli a szülők szigorát.

Noha az ügy körül kialakult vita akkor fog továbbmozdulni, ha áthidaljuk az optimista és pesszimista szempontok közötti ellentétet, az áttekinthetőség kedvéért megtartjuk az internethasználat lehetőségeinek és veszélyeinek eme sarkított kategorizálását. Továbbá pedig megpróbálom elkerülni a pánik vezényelte moralizáló hangot, amely „az ártatlanság diskurzusának morális természetén” (Meyer 2007) és a gyermekkor szakralizálásán alapszik. A gyorsan növekvő internethasználatnak és az új alkalmazásoknak köszönhetően immár egyértelmű, hogy a gyerekeket képzett ágensekként kell kezelnünk, akik sok esetben a felnőtteknél is jobban értenek a világháléhoz: „Éppen ellenkezőleg, az ártatlanság diskurzusát csak erősítik az olyan – szülőknek szánt – felhívások, mint: »tegyél többet azért, hogy az internet biztonságosabb legyen a gyerekeid számára«. Ezek a riasztások azt sugallják, hogy a gyerekeknek szülői védelemre van szükségük, ez pedig összeegyeztethetetlen azon kijelentésekkel, melyek szerint a gyerekek jobban tudják használni az internetet, mint a szüleik” (Livingstone 2002. 89.).

Természetesen az ellentábor pontosan ezt emeli ki problémaként: lehet, hogy a gyerekek kompetensebbek, de nem elég érettek ahhoz, hogy a veszélyeket és a következményeket tudatosítsák – mégis úgy látom, hogy ennek ellenére, a perspektívaváltásra nagy szükség van.

Amint egy kutatás kimutatta, az ártatlanság diskurzusa a gyerekeket magatehetetlen áldozatokká alakítja azáltal, hogy ismételten a strukturális és immanens kiszolgáltatottság képét társítja hozzájuk (Meyer 2007). Hasznos lehet megjegyeznünk a strukturális kiszolgáltatottság fogalmát, amely (a fizikai és szociális kiszolgáltatottsággal ellentétben) aszimmetrikus erőviszonyok révén jön létre (többnyire a szülő-gyerek kapcsolatban), és legitimitását az ártatlanság diskurzusának köszönheti. Jill Korbin (2003) is jelezte annak szükségességét, hogy a gyerekek és tizenévesek viselkedésmódját a társadalmi ágensek szempontjából vizsgáljuk. Meglátása szerint fontos lenne bevonni a gyermeki perspektívát is az olyan vizsgálatokba, melyek az erőszak strukturális körülményeit próbálják megmagyarázni.

Úgy vélem, hogy ez az elméleti megközelítés alkalmazható a tizenévesek párkeresési vagy szexuális viselkedésmódja és az internetes kommunikációs eszközök közötti kapcsolat megvilágítására is. Amint a tanulmányból ki fog derülni, a címet valamelyest „szubverzív” módon választottam, azzal a céllal, hogy felhívjam a figyelmet azokra a túlzásokra, amelyek az internet veszélyeivel és hibáival kapcsolatosan élnek a köztudatban.

Nem könnyű kapcsolatot teremteni a tizenévesek viselkedésmódja és az internetes társkereséssel foglalkozó kutatások között. Tudniillik egyrészt jelen van a főáramú, pánikvezényelt hang, amely az internetezéssel kapcsolatos biztonsági óvintézkedésekre hívja fel a figyelmünket (megtetőzve azzal a félelemmel, hogy a felnőttek nem lesznek képesek lépést tartani a technológiai fejlődéssel), másrészt pedig ott van a képzett, racionális, utilitarista felnőttek perspektívája, akik az internetet pragmatikus (és szexuális) célokra használják.

Ez utóbbi kapcsán két elméleti megközelítést találtam hasznosnak a felnőttkori online társkeresésről a Peter és Valkenburg (2007) által végzett kutatásban: az ellensúlyozás hipotézisét (alkalmi online találkák keresése annak érdekében, hogy a valóságos találkák sikertelenségét ellensúlyozzák) és a szórakozás hipotézisét (szexuális szempontból gátlástalan és/vagy kalandos természetű egyének, akik értékelik az internet nyújtotta anonimitást). Azonban a tizenévesek esetében olyan sajátos körülmények, mint például a társak elvárásai vagy az online kommunikáció természete, másfajta következményeket eredményeznek: népszerű tizenévesek, akiknek szociális és fizikai önbecsülése magas, nagyobb valószínűséggel fogják az online-offline társkeresést kipróbálni (mivel nagyobb figyelemnek örvendenek baráti és ismerősi körökben). Ugyanezen logika alapján pedig kevésbé valószínű, hogy a félénkebb tizenévesek bevállalnák ezt a típusú szereplést. Ami a szórakozás hipotézisét illeti, feltételezhető, hogy gátlástalanabb tizenévesek gyakrabban használják szexuális tartalmak vagy online találkák keresésére a világhálót, de bármilyen vizsgálatnak szem előtt kell tartania viselkedésük gyakran játékos/humoros természetét, amely legtöbbször a személyes információ meghamisítását jelenti.

Kívánt és nem kívánt online szexuális tartalmak és szexuális kérelmezés

■ A felnőttek internethasználatát vizsgáló korábbi kutatások pozitív összefüggést mutattak ki a szexuális tartalmaknak való kitettség és a gátlástalanabb szexuális magatartás között (Davis és Bauserman 1993). Más kutatások olyan tizenéveseket figyeltek meg, akik szándékosan kerültek kapcsolatba online szexuális tartalmakkal

(Peter és Valkenburg 2006a, Wolak–Mitchell és Finkelhor 2007), majd kimutatták: ez a fajta kitettség növeli a fiatalok szexuális érdeklődését (Peter és Valkenburg 2008). Ugyanakkor azt is, hogy a kívánt és szándékos kitettség nagyobb arányban fordult elő fiúk esetében vagy olyan fiataloknál, akik idegenekkel kommunikáltak az interneten (Wolak et al. 2007).

A fentebb említett kutatásokra alapozva előrevetíttem, hogy a szexuális tartalmaknak való szándékos kitettség és a szexuális témák vagy romantikus kapcsolatok online keresése pozitív összefüggésben lesz az online-offline társkeresés gyakorlatával. Ugyanakkor további céloom kideríteni, hogy a nem szándékos kitettség vagy nem kívánt online kérelmezés vajon negatívan viszonyul-e a vizsgált online-offline kapcsolatok kialakulásához.

A fiatalok online szexuális viktimizációja komoly tudományos figyelemben részesült, és a jelentősebb tanulmányok (Mitchell–Finkelhor és Wolak 2001; Wolak et al. 2007) fontos és árnyalt következtetésekkel segítették elő a veszélyes szituációk, illetve viselkedésmódok megértését. Többek között azáltal, hogy a szexuális viktimizáció jelenségéhez egy integratív megértési módszerrel közeledtek. A priori okokra alapozva feltételezhetjük, hogy a nem szándékos és váratlan kitettség valószínűleg negatív módon befolyásolja a tizenévesek érzelmeit és közérzetét, és esetenként megakadályozza jövőbeli szexuális/romantikus érdeklődésüket (például az on-off társkeresést is). Mindazonáltal korábbi kutatások, melyek ugyancsak a nem szándékos kitettség és negatív érzelmek/szorongás kapcsolatát vizsgálták, óvatos következtetésekre jutottak (Mitchell–Finkelhor és Wolak 2003b; Mitchell et al. 2001). A nem kívánt kitettség valóban negatív módon befolyásolja a fiatalok biztonságérzetét (Mitchell et al. 2003b). Ráadásul a nem szándékos kitettség gyakrabban fordult elő depresszióra hajlamos fiataloknál (Wolak et al. 2007). Mindezek értelmében a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

H1. Az internetes keresés gyakorisága (értsd: romantikus kapcsolatok, szexuális témák vagy tartalmak szándékos online keresése) pozitív összefüggésben áll az on-off társkeresés gyakorlatával (a kérdőívben: „Voltál-e már olyan személlyel találkán, akit azelőtt az interneten ismertél meg?”).

H2. Online szexuális tartalmaknak és kérelmezésnek való nem szándékos kitettség negatív összefüggésben van az on-off társkeresés gyakorlatával.

Identitáskezelés. Személyes adatok közzététele és megtévesztési stratégiák

■ A korábbi kutatások eddig egyrészt azzal foglalkoztak, hogy milyen veszélyekkel jár a személyes információ internetes közzététele a fiatalok online viktimizációja szempontjából (Moscardelli és Divine 2007), másrészt pedig olyan megtévesztési stratégiákat vizsgáltak, melyeket általában a felnőttek használtak a társkeresés sikeressége érdekében (Toma–Hancock és Ellison 2008). Azonban ha szem előtt tartjuk, hogy a tizenévesek képzett szociális ágensekként cselekszenek, ideje lenne ezt a két perspektívát összekapcsolni. Mert igaz ugyan, hogy a tizenévesek rendszeresen közzéteszik személyes adataikat az interneten (általában a közösségi oldalakon szereplő profiljukon), de nem kevesen közülük szándékosan hamisítják is ezeket az adatokat: pl. az életkorukat, a kinézetüket, az iskolájukat vagy akár a nemüket. Míg tehát a biztonsági tanácsok arra figyelmeztetik a fiatalokat, hogy ne tegyenek közzé személyes adatokat online, Ybarra, Mitchell, Finkelhor és Wolak (2007) kimutatta, hogy valójában az a veszélyes, ha a tizenévesek olyanokkal kommunikálnak, akiket csak online ismernek (az „idegenek”), és nem az adatközzététel önmagában.

Ha a „magánélet védelme” bizonyos óvintézkedő lépéseket követel (Moscardelli és Divine 2007), a tizenévesek online kommunikációjának játékos és humoros természete más irányba vezet. A fiatalok online társkeresési szokásainak vizsgálatában hasznos lehet az átszűrés elmélete (Davis–Hart–Bolding–Sherr és Elford 2006; Couch és Liamputtong 2008), amely a lehetséges szexuális/romantikus partnerek kiválasztási módját figyeli meg. Például a tizenévesek megtévesztési stratégiákat használnak annak érdekében, hogy irányítani tudják online tevékenységeiket. De ugyanakkor a tizenévesek egyszerűen azért is meghamisíthatják személyes adataikat, mert ezt szórakoztatónak találják (Knox–Daniels–Sturdivant és Zusman 2001). A kérdőívben a következőkre kérdeztünk rá: életkor, nem, iskola, foglalkozás, kinézet és külön a teljes megtévesztés problémájára.

Az online társkereső profilokon feltüntetett adatok meghamisítása kapcsán végzett korábbi kutatások szerint a megtévesztők stratégiaileg változtatnak bizonyos adatokon, hogy eleget tegyenek saját elvárásaiknak és kikötéseiknek (Toma–Hancock és Ellison 2008), és általában sokkal őszintébbek, ha fontos számukra egy tartós és valós kapcsolat létrejötte (Gibbs–Ellison és Heino 2006). Mindezek ellenére a tizenévesek online társkeresési szokásaiban a megtévesztés jelensége sokkal inkább a játékos viselkedésmód miatt van jelen, és nem annyira pragmatikus célok elérése érdekében (pl. egy partner találása, ami a társkeresés „sikerének” számítana).

Egy idevágó tanulmányból (Toma et al. 2008) kiderül, hogy az online társkeresés konfigurációjában két fontos tényezőt kell beazonosítani: az online kommunikáció jellemzőit és az online, illetve offline identitás közötti kapcsolat természetét. A tizenévesek esetében a kommunikáció túlnyomó része szinkrón módon történik (a felmérésben részt vevő tizenévesek 90 százaléka azonnali üzenetküldő alkalmazásokat használ – Barbovschi és Diaconescu 2008), és az aszinkrón kommunikáció a közösségi oldalakon profilok létrehozásában és az itt történő interakciókban merül ki (egy-más profiljához, státusához vagy képeihez fűzött kommentek stb.). A leírt kommunikációs szokások eme dinamikája pedig azt eredményezi, hogy az önreprezentáció formái inkább a közösségi oldalak profiljaiban valósulnak meg, és csak nagyon kevés előre gyártott hívószó vagy forgatókönyv működik a szinkrón kommunikációban.

A tizenévesek esetében az online és offline identitás közötti kapcsolat ugyancsak sajátos. Azáltal, hogy egy online-offline ismerősi csoportnak a tagjai, az ezzel járó vizibilitás alapvetően megakadályozza őket abban, hogy adataikat meghamisítsák – legalábbis a közvetlen ismerősök körében. Ráadásul a tizenévesek több másfajta stratégiát is használnak, amivel sikeressé teszik az online társkeresést (pl. beajánlásokat, amikor barátok vagy kollégák „igazolnak” valakit, és jótállnak érte).

Így a megtévesztési lehetőségek szempontjából az azonosítás elemei (Walther és Parks 2002) – azaz a valós identitás és az online kialakított önreprezentáció közötti összefüggések – megakadályozhatják a hamisítást. Ilyen azonosítási elemek lehetnek a közösségi oldalak profiljaira feltöltött fényképek és a baráti ajánlások.

Mindazonáltal az internetes identitással kapcsolatos kísérletek akár pozitív eredménnyel is járhatnak. Valkenburg és Peter (2008) tanulmányából megtudjuk, hogy azok a tizenévesek, akik az online identitás lehetőségeivel kísérleteztek, nyitottabbak, és gyakrabban kommunikálnak különböző korú és kultúrájú egyénekkel.

Az identitásvédő viselkedésmódot alapvetően besorolhatjuk abba a tágasabb magaviselet- és viselkedéscsoportba, amelyet internetbiztonsági gyakorlatnak nevezhetünk. Az identitásvédő viselkedésmódot számos tényező befolyásolhatja (pl. szülői ellenőrzés, korábbi negatív online tapasztalat), és a maga rendjén meghatározhatja az online-offline társkeresés mellett vagy ellene történő döntést.

Következőképpen az identitáskezeléssel kapcsolatos hipotézisem így hangzik:

H3. Az identitásvédő viselkedésmód (adatközzététel hiánya vagy a megtévesztés jelensége) negatív összefüggésben van az on-off társkeresés gyakorlatával.

Közösségi oldalak használata és online profilok

■ A multimodális technológiák közül az egyik legnépszerűbb kommunikációs eszköz (Ledbetter 2008), aminek segítségével a tizenévesek ismerősi körüknek és potenciális partnereiknek bemutatkozhatnak online, nem más, mint a közösségi oldalakon létrehozott személyes profil. Az utóbbi években a romániai fiatal lakosság köreiből is nagyon gyakori lett ennek az önreprezentációs formának a használata. A Pew Internet & American Life Project által nemrég készített felmérés szerint az Egyesült Államokban a tizenévesek 55 százaléka használja a közösségi oldalak szolgáltatásait (Lenhart és Madden 2007) – a mi felmérésünkben pedig a tizenévesek 70 százaléka jelezte, hogy közösségi oldalon van profilja.

A profilok személyes ellenőrzés alatt levő virtuális terek (Hodkinson és Lincoln 2008), és gyakran használhatók online társkeresésre: egyrészt, a számos önreprezentációs eszköz miatt (lehetőséget biztosít a személyes adatok és fényképek közzétételére stb.), másrészt pedig az alkalmazásba beépített kommunikációs eszközöknek köszönhetően (az „üzenőfal”, a fényképekhez fűzött kommentek, az egyéni üzenetek, a nyilvános baráti hálózat stb.). „Az, hogy az online társkeresésben egyesek miként készítik el és szerkesztik meg a személyes profiljukat, miként egyensúlyoznak az őszinteség megkötései és a megszépítés lehetőségei között, és miként érik el, hogy megbízhatónak tűnjenek mások szemében – mindez meghatározó eleme az önreprezentációnak” (Couch és Liamputtong 2008. 270.).

Az utóbbi évek néhány kutatásában (Livingstone 2008) a profilok használatának káros vagy veszélyes jellegét vizsgálták (felvetve azt a problémát, hogy ezen alkalmazások a tizenévesek identitását vizuális konstrukcióként, illetve kapcsolatrendszerként értelmezik át) – és ebből következően az ilyen típusú honlapokkal kapcsolatos szexuális viktimizáció kérdése is felmerült. Smith (2007) eredményei azt mutatják, hogy másokhoz viszonyítva azon tizenéveseket, akik profillal rendelkeznek, vagy bármilyen más formában fényképeket tölthettek fel magukról az internetre, nem környezte meg több online „idegen”. Ybarra és Mitchell által 2008-ban készített Growing Up With Media Survey (minta mérete: 1588) szerint a megkérdezett fiatalok 15 százaléka jelentett online szexuális zaklatást, és 4 százalék jelezte azt, hogy közösségi oldalon történt ilyen zaklatás (ez megegyezik a mi kutatásunkkal). Ettől eltérően sokkal több zaklatást jelentettek a azonnali üzenetküldő alkalmazások (43 százalék) és az online csevegőszobák (32 százalék) használata esetében. Ezek az eredmények azt jelzik tehát, hogy a közösségi oldalak használata nem növelte az online szexuális viktimizáció veszélyét (Ybarra és Mitchell 2008). Továbbá egyes kutatók azt hangsúlyozzák, hogy a tizenévesek közösségioldal-használatának tiltása vagy korlátozása megfosztaná őket bizonyos tanulási és pszichoszociális előnyöktől (Tynes 2007). De mások is (Rosen 2006) fedeztek fel pozitív aspektusokat a közösségi oldalak használatában, mint például a gyakoribb baráti támogatás, az őszintébb kommunikáció (ami igazolná feltevéseinket), a nagyobb online és offline önbizalom stb.

Mivel a megkérdezett romániai tizenévesek nagy százaléka használ azonnali üzenetküldő módozatot, vizsgálatomban hasonló kapcsolatot feltételeztem a társkereséssel kapcsolatban is – így mindkét típusú alkalmazást bevontam a kutatásba:

H4. Az online kommunikációs alkalmazások (azonnali üzenetküldők, közösségi oldalak, webkamerák) használata pozitív összefüggésben van az on-off társkeresés gyakorlatával.

■ Ahhoz, hogy egy kapcsolatot a viszonylag biztonságos online játéktérről offline területre, azaz a külső, „valós életbe” emeljünk át, bizonyos szintű személyes autonómiára és függetlenségre van szükségünk. Korábbi kutatásokban a szülői ellenőrzést a következő formában határozták meg: a gyerekek felfogása arról, hogy a szüleik tudják, hol és kivel töltik idejüket, ha nincsenek otthon vagy az iskolában (Heim–Brandtzæg–Kaare–Endestad és Torgersen 2007). De Groof egyik tanulmánya (2008), amely a tizenévesek biztonságérzetével és a bűncselekményektől való félelmével foglalkozott, kimutatta, hogy pozitív összefüggés fedezhető fel a szülői ellenőrzés szintje és a gyerekek által tapasztalt félelem szintje között. Továbbá az ausztráliai tizenévesekkel készített felmérés révén Fleming, Greentree, Cocotti-Muller, Elias és Morrison (2006) azt fedezte fel, hogy azon kiskorúak, akik szüleikkel nem tárgyalnak az internethasználat biztonsági kérdéseiről, sokkal kevésbé tudatosítják a potenciális veszélyeket. Ezen érvelés következményeként feltételezem, hogy a tizenévesek esetében a széles körű szülői ellenőrzés tudata (az időpont, a tartalom és az internetes kapcsolatok felülvizsgálata) negatív összefüggésben van azon esetleges szándékukkal, hogy valakivel offline találkozzanak.

Mindazonáltal a szülői ellenőrzés természetének vizsgálatakor a kutatóknak figyelembe kell venniük az internethasználat felülvizsgálatáról született jelentésekben előforduló különbségeket, vagyis a gyerekek és a szülők eltérő válaszait. A szülők által alkalmazott internetszűrési gyakorlatról készült tanulmányában Lenhart (2005) jelentős eltérést fedezett fel a gyerekek és a szülők felfogása között: a szülők 62 százaléka vallotta be, hogy ellenőrzi gyerekei internethasználatát, de a gyerekeknek csak 33 százaléka jelezte, hogy tudomása van a szülők ellenőrző lépéseiről. Egy két évvel későbbi felmérésben ez az eltérés csökkent, a tizenéveseknek már 41 százaléka vélte úgy, hogy szülei ellenőrzik internetes tevékenységét (Lenhart és Madden 2007).

Eltekintve most az ellenőrzést illető szülő-gyerek felfogás különbségétől, fontosnak tartom megemlíteni, hogy a romániai családok különleges esetet képviselnek, ami a szülők és gyerekek számítógép-kezelési kompetenciáját illeti. Románia 33,4 százalékos internetpenetrációval és a második legnagyobb internethasználó növekedéssel (2000 és 2008 között – Internet World Stats 2009) az Európai Unió legelső tíz országa között van az internet használata szempontjából. Ennek ellenére a felnőttek nagyon szerényen nyilatkoznak saját számítógép-kezelési kompetenciájukkal kapcsolatban. A legutóbbi Közvélemény Barométer (Comşa–Sandu–Toth–Voicu és M. Voicu 2006) szerint a kérdezettek túlnyomó része 10 pontból csak 7-essel osztályozza magát, 9 százaléku alacsony vagy semmilyen képzettséget jelöl meg, és csak 5 százalék ad magának maximális pontszámot. Mivel egyelőre nem végeztek kutatást a romániai szülők internet-ellenőrzési gyakorlatáról, nem alkothatunk átfogó képet ennek körülményeiről – feltételezhető azonban, hogy egyelőre kevésbé ismerik az internethasználat következményeit, és minimális szinten tudják ellenőrizni a gyerekek internetes tevékenységét.

H5. A fokozott szülői ellenőrzés (online és offline) negatív módon befolyásolja az on-off társkeresés gyakorlatát.

Más tényezők

■ Korábbi kutatásokra támaszkodva elfogadottnak tekintem, hogy a magányosság szoros összefüggésben van a társasági szorongással (Gross–Juvonen és Gable 2002; Valkenburg és Peter 2008), és feltételezem, hogy mindkettő negatív módon befolyásolja az on-off társkeresést. Ebből következően azt is állítom, hogy a pozitívabb én-

képpel rendelkező tizenévesek nagyobb valószínűséggel fognak a valóságban is találkozni olyan személlyel, akit azelőtt online ismertek meg.

Azon pszichoszociális tényezők, melyeket önképnek neveznek (Harter 1985; Heim et al. 2007), jelentős módon meghatározzák az online-offline társkeresés kimenetelét. A tizenévesek kedvező énképe és az általános elfogadottságból származó önbizalma fontos szerepet játszhat abban a folyamatban, mely révén egy online kapcsolatból offline találkozás lesz: a bátrabb természetűek természetesen könnyebben fognak ilyesmit kipróbálni.

A következő hipotézisek egészítik ki az elméleti modellt:

H6. Az internetezéssel eltöltött idő pozitív összefüggésben van az on-off társkeresés gyakorlatával.

H7. A pozitív önjellemzésre való hajlam (positive self-description behavior) pozitív összefüggésben van az on-off társkeresés gyakorlatával.

Módszer

■ 1806 önálló kérdőívet osztottunk ki 101 gimnáziumi és líceumi osztályban Kolozsváron 2007 novemberében. A felméréshez a helyi tanfelügyelőkötől és az iskolák igazgatóitól is megkaptuk az engedélyt. A szülőket a tanárok révén értesítettük, és a tanulók beleegyezését is kikértük a részvétel előtt. Noha összességében a felmérés nagy változatosságú (online és offline) tevékenységekre és szokásokra kérdezett rá, külön részt szenteltünk az on-off társkeresés problémájának.

Átlagosan a mintában szereplő fiúk egy iskolanapon 3 órát (szórás: 1,856) és hétvégén 5,44 órát (szórás: 3,311), míg a lányok iskolanapon 2,77 órát, hétvégén pedig 4,61 órát interneteznek. Továbbá a kérdezett tizenévesek átlagban 2,88 éve használják a világhálót (szórás: 2,123). Szinte felük használ webkamerát azonnali üzenetküldőkkel való kommunikáció közben: míg a fiúk listájukról bárkinek megengedik a videokapcsolatot, a lányok csak a közeli barátok esetében használják (a különbség jelentős: $r = .143$, $p < .001$).

Következtetések

■ Jelen tanulmányban megvizsgáltam néhány olyan előrejelző körülményt, amelyek meghatározzák a tizenévesek online-offline társkeresési gyakorlatát, vagyis azon online romantikus kapcsolatokat, melyek egy adott ponton valós találkozáshoz vezetnek (természetesen a „romantikus” jelzőt ebben az esetben általános értelemmel használtam). Szem előtt tartva, hogy a statisztikai összefüggések kauzális értelmezéseit mindig óvatosan és szkeptikusan kell fogadni, a fent bemutatott felmérés néhány eredménye megérdemli a figyelmet.

Legelőször az internetböngésző szokások és az on-off társkeresés kapcsolatát vizsgáltam meg. Meglepetésemre mind a lányok, mind a fiúk esetében a pornografikus tartalmakra való keresés nem befolyásolta a társkeresési gyakorlatot. Ugyanakkor a fiúk esetében a szexuális életre vonatkozó információk keresése és a társkeresési honlapok látogatása pozitív összefüggésben volt a vizsgált gyakorlattal. Továbbá a szexuális jellegű online zaklatás is befolyásolta a fiúk társkeresési viselkedését. Ezt leginkább a fiúk általános böngészési szokásainak vizsgálatával lehet megmagyarázni. Korábbi kutatások értelmében (Wolak et al. 2007) a szexuális tartalmaknak való szándékos és nem szándékos kitettség túlnyomórészt a fiúk viselkedésének tanulmányozásában fontos tényező. Feltételezhetjük, hogy még mindig erőteljes önkontroll fekezi a tizenéveseket, amikor a közvetlen általánosan elítélt jelenségekkel kerülnek kapcsolatba. Mindazonáltal, ha tekintetbe vesszük, hogy az online szexuális zakla-

Tényező	Kategóriák	Gyakoriság	százalék
Nem	Férfi	768	42,3
	Nő	1038	57,7
	Összesen		100,0
Életkor	10 éves	1	1
	11 éves	1	1
	12 éves	29	1,7
	13 éves	232	13,2
	14 éves	289	16,4
	15 éves	291	16,6
	16 éves	331	18,8
	17 éves	321	18,3
	18 éves	247	14,1
	19 éves	14	8
	20 éves	1	1
	Összesen	1757	100,0
Hány éve használja az internetet?	0	108	6,7
	1	294	18,2
	2	412	25,5
	3	322	20,0
	4	221	13,7
	5	100	6,2
	6	58	3,6
	7	43	2,7
	8	23	1,4
	9	12	7
	Összesen	1613	100,0
E-mail-használat	Igen	1161	65,9
	Nem	601	34,1
	Összesen	1762	100,0
Azonnali üzenetküldők használata	Igen	1585	90,3
	Nem	171	9,7
	Összesen	1756	100,0
Közösségi oldalak használata	Igen	1229	69,5
	Nem	410	23,2
	Nem tudja, mi az	129	7,3
	Összesen	1768	100,0
Volt olyan személlyel találkán, akit online ismert meg?	Igen	554	33,0
	Nem	1126	67,0
	Összesen	1680	100,0
Személyek száma, akikkel előbb online, majd offline találkozott	0	1309	72,5
	1–5 között	386	21,4
	6–10 között	60	3,3
	10-nél több	51	2,8
	Összesen	1806	100,0
	A minta összesen	1806	100,0

Forrás: Adolescents Internet Survey, Kolozsvár, 2007. CNCSIS kutatási alap 2007–2008. Vezetőtanár prof. dr. Roth Maria

tások szinte egyáltalán nem befolyásolták vagy módosították a vizsgálati modellünket (hozzátéve a felmerült ilyen incidensek minimális fontosságú szintjét), akár riasztó vagy elszomorító következtetésekhez is juthatunk arra nézve, hogy a tizenévesek milyen magatartással viszonyulnak a szexualitás és a szexuális kapcsolatok kérdéséhez (a szexuális kapcsolatok tárgyiasítása, felelőtlen szexuális kalandozások – Peter

és Valkenburg 2008). Ráadásul a nagy gyakoriságú on-off társkeresési gyakorlat (33 százalék, a saját kutatásunk mintájából) is hasonló változást jelezhet.

Ugyanakkor jelentős problémaként kell kezelni azt is, hogy az átlagos szülők nincsenek kellően felkészülve arra, hogy megértsék az internetezés következményeit, és képesek legyenek gyerekeik online tevékenységét ellenőrizni. A romániai szülők nagy százalékának számítógép-kezelési kompetenciája minimális, és ezért szinte egyáltalán nem ismerik az online kommunikációs alkalmazásokat (az azonnali üzenetküldőket vagy a közösségi oldalakat). Nem meglepő tehát, hogy a szülői felügyelet semmilyen befolyással nem bír a tizenévesek társkeresési gyakorlatára (legyen az online, offline, közösségioldal-specifikus stb.). Távol álljon tőlem az, hogy szigorúbb szülői ellenőrzést sürgetsek, mindamellett aggasztónak találom, hogy a szülők egyáltalán nem is értik, gyerekeik mit „művelnek” a világhálón, és kivel. Felmérésünkben külön kitértünk a szülői felügyelet általános, offline, online és közösségioldal-specifikus formáira, de a kapott eredmény ambivalens viszonyban van a vizsgált társkeresési gyakorlattal. Korábbi kutatásokat (Groof 2008; Fleming et al. 2006) igazolva, a közösségi oldalak alkalmazásainak ellenőrzése viszonylag lecsökkentette az on-off társkeresést, leginkább a fiúk esetében. Továbbá a regressziós modellek azt mutatták, hogy nincs szokványos összefüggés a tartalom és időpont ellenőrzésének gyakorlata, illetve az on-off társkeresés kimenetele között. Végül pedig az offline felügyelet a lányok esetében negatív módon befolyásolta a társkeresést, de nem volt előrejelző szerepe a regressziós modellekben.

Az ambivalens eredmények magyarázatát többek között a szülői ellenőrzés sajátos természetében látjuk. A szülők ismerethiánya és képzetlensége azzal az eredménnyel jár, hogy eleve megtiltják az internethasználat azon formáit, melyeket nem tartanak „hasznosnak”. Emiatt ezek a szülők mindenekelőtt a gyerekek internetezésével eltöltött idejét szabályozzák, csak másodlagosan az online tevékenység tartalmát és legkevésbé azt, hogy kivel lépnek a gyerekek kapcsolatba a világhálón. Valószínűleg keveset tudnak az online közösségi oldalakról és kommunikációs alkalmazásokról, ezért nem ellenőrzik a használatukat. Mindezzel szemben nagy valószínűséggel kimondható, hogy a szigorú, autoriter szabályozásra a tizenévesek másként reagálnak, mint ahogy a szülők elvárják.

Azok a szülők azonban, akiknek számítógép- és internetezési ismeretei gazdagabbak (és valamilyen szinten értenek az online kommunikációs alkalmazásokhoz), sokkal inkább megértik a világháló dinamikájában rejlő lehetőségeket és veszélyeket. Ezért képesek arra, hogy eredményesen és túlzott hagyományos szigor nélkül ellenőrizzék gyerekeik online és offline kapcsolatait. Sajnálatos módon a bemutatott felmérés általános, átfogó természete miatt nem tudunk nagy részletességgel kitérni a szülői felügyelet és a szülő-gyerekek kommunikáció problémáira, ezért nem tudunk mélyreható következtetéseket levonni ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban. Továbbá a szülők álláspontja az internetes veszélyekkel szemben egyelőre ugyancsak ismeretlen a kutatás számára.

Ami a személyes adatok online közzétételét, illetve ezek meghamisítását illeti, főként problémát okozhat az értelműen szétválasztani a racionális célokat és a játékos viselkedésmódot. Márpedig ez a bizonytalansági állapot lehetetlenné teszi a „szórákozás hipotézis” és az „ellensúlyozás hipotézis” eredményes alkalmazását a tizenévesek viselkedésmódjának vizsgálatában. Ugyanakkor az online társkeresésben a személyes adatok közzététele és meghamisítása egy aktív és tudatos magatartást tanúsít, és ez egyértelműen felszámolja az egyoldalú és pontatlan viktimizációs perspektívát. Nyilvánvaló, hogy azok a tizenévesek, akik online profiljuk révén „kiállnak a világ elé”, eredményesebben gyakorolják az on-off társkeresést. A meghamisított adatok részletei között összefüggéseket lehet felfedezni, különböző módon fiúk és

lányok esetében, de ezeknek nem volt előrejelző szerepe a kutatás számára (kivéve az életkor megmésítése). A tizenévesek leginkább azért használnak megtévesztési stratégiákat, hogy a társkeresésben sikeresek legyenek (pl. az életkor módosítása), és csak ritkábban azért, mert poént látnak benne (pl. fiktív szexuális tapasztalatok kitalálása). De a társkeresési szokások dinamikája sokkal részletesebb kutatást érdemel a jövőben.

Korábbi kutatásokra támaszkodva (Daneback 2006; Ellison–Heino és Gibbs 2006) kijelenthető, hogy az online közösségi módszerek használata általános érvényű előrejelzőként működik a társkeresés gyakorlatában, a mi esetünkben a tizenévesek on-off társkeresésével kapcsolatban is. Különösen az azonnali üzenetküldőkkel történő kommunikáció gyakorisága játszik fontos szerepet az interperszonális kapcsolattartásban és a találkák megbeszélésében, ezért ez a legfontosabb elem a magyarázó modellben. A személyes profilok nyilvánossá tételén kívül a közösségi oldalak más tulajdonságai egyáltalán nem befolyásolták a tizenévesek társkeresési eljárásait. Ugyanígy az e-mail használata sem volt hatással a vizsgált gyakorlatra, ami nem meglepő, hiszen az utóbbi időben ez a fajta kommunikáció sokat veszített népszerűségéből a tizenévesek körében. Tehát az azonnali üzenetküldők használata mellett az internetezéssel eltöltött idő mennyisége jelenti a legbiztosabb előrejelzőt az on-off társkeresés vizsgálatában – mind a logisztikai, mind a lineáris regressziós modellnél.

Nem utolsósorban pedig egy tizenéves esetében az online közösségi hálózatokon elért népszerűség és a pozitív énkép erőteljesen befolyásolja az on-off társkeresés gyakorlatát és kimenetelét. Azok a tizenévesek, akiknek több barátjuk van, hosszabb ideig interneteznek, és nagyobb az önbizalmuk (könnyebben barátkoznak, nyitottak az újdonságok iránt, vezetői képességekkel rendelkeznek, népszerűek az ellenkező nem körében), sokkal valószínűbb, hogy kipróbálják az on-off társkeresést.

Amint a tanulmányból remélhetőleg kiderült, a címet valamelyest „szubverzív” módon választottam, mert az „online idegenek” problémája – akiket általában „online szexuális ragadozókként” emlegetnek – valójában a gondolatmenet háttérébe szorult. Hasznosabbnak találtam, hogy a szociális ágensek perspektívájára támaszkodva vizsgáljam meg azokat a fontosabb tényezőket, melyek meghatározzák a tizenévesek online-offline társkeresési gyakorlatát.

A kutatás hiányosságai

■ Annak ellenére, hogy jelen tanulmány részletes elemzést nyújt a választott társkeresési gyakorlatról, természetesen az elégtelenségeit is meg kell említeni. Az első a tizenévesek internetes tevékenységeinek azon aspektusával kapcsolatos, amelyet az online identitással és interakcióval való kísérletezés határoz meg – és amit túlnyomórészt a játékos magatartás jellemez. Ennek köszönhetően fokozottan nehéz szétválasztani a célszerű (az adathamisítás a társkeresés sikerességét veszi célba) és a humoros (az adathamisítás „szórakoztatóbbá” teszi a társkeresést) viselkedésmód formáit. További tanulmányok feladata lenne, hogy mélyrehatóan megvizsgálják az online megtévesztés formáit individuális szinten. Egy másik gyengesége a kutatásnak a felmérés konkrét kivitelezésében keresendő. Az osztályteremben kitöltött, önálló kérdőívek esetében a leggyakoribb a pontatlan adatgyűjtés és a hamis válaszadás, mert például a tanulók szándékosan hamis vagy provokatív válaszokat adnak, vagy az osztálytársak, padtársak jelenléte eltorzítja a válaszok hitelességét (a válaszok bármilyen szintű nyilvánossága működésbe hozza a közkedveltségre törekvő impulzusát).

Ugyanakkor fontos szem előtt tartani: jelen kutatás magyarázatainak részlegessége annak tulajdonítható, hogy eddig ez az első olyan tudományos próbálkozás,

amely a romániai tizenévesek internethasználatával foglalkozik. Míg tehát egyrészt a kutatás nagy változatosságú kérdésköröket vizsgált meg (nyert az átfogóság tekintetében), esetenként nem volt képes felderíteni az előbukkanó problematikus területeket (veszített a mélyrehatóság tekintetében). Továbbá a megvizsgált problémák közül többet is érdemes lett volna két perspektívából megvilágítani: pl. egyrészt a gyerekek szemszögéből bírálni a szülői ellenőrzést, másrészt a szülők szemszögéből is megfigyelni, miként ellenőrzik a gyerekek internethasználatát.

A tanulmány hiányosságának számít a módszert korlátozó, alapértelmezett heteronormativitás is, amit egyelőre nehéz kiküszöbölni, amíg a közvélemény fokozott érzékenységgel kezeli a tizenévesek szexualitásáról készített kutatásokat.

Hozzátehetjük még azt, hogy a felnőttek társasági szférájából kölcsönzött „társkezesés” fogalma nem biztos, hogy hasznos megnevezésként tud működni a tizenévesek romantikus és szexuális tevékenységével kapcsolatban. Sokkal illőbb lenne ezekre az esetekre az „összejönni” (hooking up) kifejezés, ami teljesen mást jelent, mint a szokványos „vacsora és mozi” gyakorlata.

Végül pedig meg kell említeni, hogy a keresztmetszeti adatgyűjtés módszere egyelőre nem enged meg időbeli következtetéseket. Egy longitudinális módszer alkalmazása majd jobban megvilágítja a tizenévesek online és offline társkeresési gyakorlatának dinamikáját.

László Szabolcs fordítása

■ IRODALOM

- M. Barbovschi – M. Diaconescu (edit.): Teenagers' Actions and Interactions Online in Central and Eastern Europe. Potentials and Empowerment, risks and victimization. Cluj University Press, Cluj, 2008.
- M. Com?a, M. – D. Sandu, D. – A. Toth, A. – M. Voicu – O. Voicu: Public Opinion Barometer. Perceptions about Mass-Media. Open Society Foundation. Buc., 2006.
- D. Couch – P. Liangputtong: Online dating and dating. The use of the Internet to meet sexual partners. Qualitative Health Research 2008. 18. 268–280.
- K. Daneback: Love and Sexuality on the Internet. Unpublished doctoral dissertation. Göteborg University, Göteborg, 2006.
- C. M. Davis – R. Bauserman: Exposure to sexually explicit materials. An attitude change perspective. Annual Review of Sex Research 1993. 4. 121–209.
- C. M. Davis – G. Hart – G. Bolding – L. Sherr – J. Elfrod: E-Dating, identity and HIV prevention. Theorising sexualities, risk and network society. Sociology of Health & Illness, 2006. 28. 457–478.
- N. Ellison – R. Heino – J. Gibbs: Managing impressions online: Self-presentation processes in the online dating environment. Journal of Computer-Mediated Communication 2006. 11(2). <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/ellison.html> Letöltve: 2009. 05. 02.
- D. Finkelhor – K. J. Mitchell – J. Wolak: Online victimization. A report on the nation's youth. VA: National Center for Missing & Exploited Children. Alexandria, 2000.
- M. J. Fleming – S. Greentree – D. Cocotti-Muller – K. A. Elias – S. Morrison: Safety in cyberspace. Adolescents' safety and exposure online. Youth & Society 2006. 38. 135–154.
- J. L. Gibbs – N. B. Ellison – R. D. Heino: Self-presentation in online personals. The role of anticipated future interaction, self-disclosure, and perceived success in internet dating. Communication Research 2006. 33. 152–177.
- A. Goodstein: Totally Wired. What Teens and Tweens Are Really Doing Online. Saint Martin's Griffin, New York, 2007.
- S. de Groof: And my mama said...The (relative) parental influence on fear of crime among adolescent girls and boys. Youth & Society 2008. 39. 267–293.
- E. F. Gross – J. Juvonen – S. L. Gable: Internet use and well-being in adolescence. Journal of Social Issues 2002. 58. 75–90.
- S. Harter: Competence as a dimension of self-evaluation. Toward a comprehensive model of self-worth. In: R. E. Leahy (ed.): The Development of the Self. Academic Press, Orlando, F, 1985. 55–121.
- J. Heim – P. B. Brandtzæg – B. H. Kaare – T. Endestad – L. Torgersen: Children's usage of media technologies and psychosocial factors. New Media & Society 2007. 9. 425–454.
- P. Hodkinson – S. Lincoln: Online journals as virtual bedrooms? Young people, identity and personal space. Young 2008. 16. 27–46.
- Internet World Stats: Internet usage in European Union [Table of Internet users in European Union, March 31, 2009]. <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm> Letöltve: 2009. 05. 26.
- D. Knox – V. Daniels – L. Sturdivant – M. Zusman: College student use of the Internet for mate selection. College Student Journal 2001. 35. 158–160.
- J. E. Korbin: Children, childhoods, and violence. Annual Reviews of Anthropology 2003. 32. 431–446.

- R. E. Kraut – M. Patterson – V. Lundmark – S. Kiesler – T. Mukhopadhyay – W. Scherlis: Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist* 1998. 53. 1017–1032.
- A. M. Ledbetter: Media use and relational closeness in long-term friendships. *Interpreting patterns of multimodality*. *New Media & Society* 2008. 10. 547–565.
- A. Lenhart: *Protecting Teens Online*. The Pew Internet & American Life Project, Washington, DC 2005.
- A. Lenhart – M. Madden: *Teens, Privacy and Online Social Networks: How Teens manage their Online Identities and Personal Information in the Age of MySpace*. The Pew Internet & American Life Project, Washington, DC 2007.
- S. Livingstone: *Young People and New Media*. Sage Publications, London, 2002.
- S. Livingstone: Children's use of the Internet. Reflections of the emerging research agenda. *New Media & Society* 2003. 9. 147–166.
- S. Livingstone: Taking risky opportunities in youthful content creation: Teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New Media & Society* 2008. 10. 393–411.
- G. S. Mesch: Social bonds and Internet pornographic exposure among adolescents. *Journal of Adolescence* 2009. 32. 601–618.
- A. Meyer: The moral rhetoric of childhood. *Childhood* 2007. 14(1). 85–104.
- K. J. Mitchell – D. Finkelhor – J. Wolak: Risk factors for and impact of online sexual solicitations of youth (brief report). *Journal of the American Medical Association* 2001. 285. 3011–3014.
- K. J. Mitchell – D. Finkelhor – J. Wolak: Victimization of youth on the Internet. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 2003a. 8(1/2). 1–39.
- K. J. Mitchell – D. Finkelhor – J. Wolak: The exposure of youth to unwanted sexual material on the Internet. A national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society* 2003b. 34. 330–358.
- K. J. Mitchell – D. Finkelhor – J. Wolak: Victimization of youths on the Internet. In: J. L. Mullings – J. W. Marquart – D. J. Hartley (eds.): *The Victimization of Children*. Emerging Issues. The Haworth Maltreatment & Trauma Press, New York, NY, 2004. 1–39.
- D.M. Moscardelli – R. Divine: Adolescents' concerns for privacy when using the Internet. An empirical analysis of predictors and relationships with privacy-protective behaviors. *Family and Consumer Science Research Journal* 2007. 35(3). 232–253.
- J. Peter – P. Valkenburg: Adolescents' exposure to sexually explicit material on the Internet. *Communication Research* 2006a. 33. 178–204.
- J. Peter – P. Valkenburg: Research note. Individual differences in perceptions of Internet communication. *European Journal of Communication* 2006b. 21. 213–226.
- J. Peter – P. Valkenburg: Who looks for casual dates on the Internet? A test of the compensation and the recreation hypotheses. *New Media & Society* 2007. 9. 455–474.
- J. Peter – P. Valkenburg: Adolescents' exposure to sexually explicit Internet material, sexual uncertainty, and attitudes toward uncommitted sexual exploration. Is there a link? *Communication Research* 2008. 35. 579–601.
- L. D. Rosen: Adolescents in MySpace: Identity formation, friendship and sexual predators. (Executive summary). 2006. <http://www.csudh.edu/psych/Letöltve>: 2008. december 17.
- A. Smith: *Teens and Online Stranger Contact*. (Data memo). The Pew Internet & American Life Project, Washington, DC 2007.
- C. L. Toma – J. T. Hancock – N. B. Ellison: Separating fact from fiction. An examination of deceptive self-presentation in online dating profiles. *Personality and Social Psychology Bulletin* 2008. 34. 1023–1036.
- B. M. Tynes: Internet safety gone wild? Sacrificing the educational and psychological benefits of online social environments. *Journal of Adolescent Research* 2007. 22. 575–585.
- P. Valkenburg – J. Peter: Adolescents' identity experiments on the Internet. Consequences for social competence and self-concept unity. *Communication Research* 2008. 35. 208–231.
- W. A. Walsh – J. Wolak: Nonforcible Internet-related sex crimes with adolescent victims. Prosecution issues and outcomes. *Child Maltreatment* 2005. 10(3). 260–271.
- J. B. Walther – M. R. Parks: Cues filtered out, cues filtered in. Computer-mediated communication and relationships. In: M. L. Knapp – J. A. Daly (edit.): *Handbook of Interpersonal Communication*. Sage Publications, London, 2002. 529–563.
- J. Wolak – K. Mitchell – D. Finkelhor: Close online relationships in a national sample of adolescents. *Adolescence* 2002. 37. 441–455.
- J. Wolak – K. Mitchell – D. Finkelhor: Unwanted and wanted exposure to online pornography in a national sample of youth Internet users. *Pediatrics* 2007.119. 247–257.
- J. Wolak – K. Mitchell – D. Finkelhor: Online “predators” and victims. Myths, realities and implications for prevention and treatment. *American Psychologist* 2008. 63. 111–128.
- M. L. Ybarra – K. J. Mitchell – J. Wolak – D. Finkelhor: Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment. Findings from the second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics* 2006. 118. 1168–1178.
- M. L. Ybarra – K. J. Mitchell – J. Wolak – D. Finkelhor: Internet prevention messages. Targeting the right online behaviors. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 2007 february 161. 138–145.
- M. L. Ybarra – K. J. Mitchell: How risky are social networking sites? A comparison of places online where youth sexual solicitation and harassment occurs. *Pediatrics* 2008. 121. e350–e357.